

Міністерство освіти і науки України

Національний університет харчових технологій

**80 МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ,
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

*“Наукові здобутки молоді –
вирішенню проблем харчування людства
у XXI столітті”*

Частина 4

10–11 квітня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

6. Розвиток килимарства та ткацтва в Україні

Ілона Чернявська, Ольга Коцюбанська

Національний університет харчових технологій

Вступ: Сучасний стан нашого суспільства характеризується зростанням етнічної свідомості народу, посиленням його інтересу до вітчизняної історії та культури, до усвідомлення необхідності збереження традиційного народного мистецтва, як генофонду його духовності, втрата якого загрожує існуванню самого народу.

Мета даного дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати основні тенденції розвитку ткацтва та килимарства на Чорнобайщині у визначених хронологічних рамках, роль органів влади у збереженні народних промислів, з'ясувати його напрямки, форми, методи та практичні результати, показати внесок народних умільців у розвитку культурної спадщини.

Матеріали та методи: При дослідженні розвитку килимарства і ткацтва в Україні використовувались методи аналізу та узагальнення, що допомогли виділити основні завдання дослідження, хронологічно проблемний та ретроспективний методи.

Результати: В умовах утвердження державності України вивчення історичної та культурної спадщини рідного краю стає дієвим засобом громадянсько-патріотичного виховання. Звернення до життєдайних джерел народного мистецтва, до збереження та оновлення всіх його видів - це усвідомлення свого родоводу, духовних традицій, відродження культури свого народу. Формування національно-історичної та національно-культурної свідомості сприяє вихованню естетичних почуттів і якостей молодого покоління.

Звернення до цієї теми має особливу актуальність ще й тому, що роль народного мистецтва неухильно зростає, а творчість народних майстринь розглядається як важлива складова частина розвитку освіти і культури.

Досить рельєфно особливості розвитку ткацтва на регіональному рівні в другій половині XX – на початку XXI століття простежується на прикладі Чорнобайського району, (Черкаська область) де сформувався і розвивається осередок народної творчості[1].

Об'єктом дослідження є види народного ремесла, а особливо ткацтво та килимарство на Чорнобайщині в її різних формах і проявах, що набули значного

відродження наприкінці XX століття, виробили характерні для цього періоду методи роботи, які зазнали оновлення в роки незалежності.

Хронологічні рамки охоплюють період з початку 90-х років XX століття і до наших днів, коли народне мистецтво вийшло на новий рівень розвитку і отримало широкі можливості для всебічного вивчення і поширення серед громадськості.

Народне ремесло втілює в собі талант народу, його мудрість, розуміння краси і добра, його життєствердне світобачення. Воно нерозривно поєднане з магічно-обрядовою і господарською діяльністю людини. Між звичайними побутовими творами з дерева, глини, каменю і предметами народного мистецтва не існує чіткої межі.

Першого великого піднесення ткацтво зазнало в період формування Київської князівської держави, згодом - у XIV - XVI та XVII - XVIII століттях. Матеріалом для ткацтва з прадавніх часів були волокна льону, коноплі, а також вовна[2].

До початку XX століття ткацтво було на всій території України фактично найпоширенішим домашнім ремеслом, яке чи не на 100 % забезпечувало потреби в тканинах мешканців села і - значною мірою - міста.

Ткацтво є однією з найважливіших складових національної культури українців. Воно існувало на українських землях ще з доісторичних часів. Ткацтво належить до найпоширеніших видів ремесла і народного мистецтва й поширене по всій етнічній території. Про прадавність цього виду господарської діяльності свідчать як архаїчне приладдя «прядки», «верстати», «кросна» і т. ін.), так і давня термінологія[3].

Чорнобаївщина – справжня перлина черкаського Подніпров'я і народне прикладне мистецтво є невід'ємною частиною культури нашого району.

Основними прядильними волокнами на Чорнобаївщині з давніх часів були коноплі. Прядінням і ткацтвом з споконвіку займалися жінки, дівчата і підлітки. Ткацький верстат був у почесній селянській оселі. У продовж століть вважалося, що жінка зобов'язана виконувати ткацькі роботи, інакше вона не вважалася повноцінним членом громади.

З давніх-давен для ткацтва в нашій місцевості вирощували великі плантації конопель. Коноплі вирощувала кожна селянська сім'я і про сам процес ткацтва із прямих уст розповідає жителька села Крутьки Давиденко Ольга Андріївна 1949 року народження: «Сіялися коноплі з весни, в серпні їх рвали, сортирували (материнка – з неї брали сім'я на олію і плоскінь – з неї краще полотно, вони були вищі). Складали їх окремо в снопи, стояли вони отак купочками, вистоювали, висихали на сонці аж поки не змінювали колір. Потім мочили в копанках у воді ставили гніт, лежали там поки ворс не відстане од стебла. Витягали, знову ставили в купочки, вони сохли десь тиждень[4]. І так декілька разів сушили, потім молотили. Потім коноплі переминали і оббивали кострицю, залишалася ворса. Далі ставили у гребінь, розчісували і з осені до Різдва пряли пряжу. Після Різдва починали ткати полотно. Навесні вибілювали полотно, несли на річку і за день десь 4-5 разів мочили і розстиляли на травичку, сушили. Десь було по сім метрів в куску. Чим нитка була тонша, тим тонше полотно. З цього полотна шили сорочки буденні і святкові. Вважалася кращою та хазяйка, яка натче більше полотна за зиму, в котрій полотно було біліше і тонше.

Верстати для ручного ткацтва бувають двох типів: з вертикальним і горизонтальним розміщенням основи. Вертикальний ткацький верстат (кросна) являє собою прямокутну вертикальну раму, та горизонтальні верстати відомі з X-XIII ст.

Основні техніки ручного ткання: просте полотняне, саржеве (чиновате), перевірне і закладне. Килими — художні тканини ручного і машинного виготовлення, призначені для утеплення, прикрашення житлових, громадських споруд, виконання обрядових,

естетичних функцій. В них знайшли відображення найкращі здобутки народних майстрів у галузі декоративного ткацтва.

Висновки: Отже, навіть в умовах всебічного розвитку машинного виробництва, різноманіття тканин і полотна, місцеві ентузіасти-умільці зуміли зберегти і донести до сьогодення поколінь навички та досвід українського ткацтва. Їх діяльність сприяє збереженню історичних традицій, пам'яток, матеріалів про народні ремесла краю.

Килими України — унікальні твори, художнє надбання народу, в яких виявлені висока культура технічного виконання, орнаментальне, композиційне, колористичне багатство. Упродовж віків формувалось і вдосконалювалось килимове мистецтво. Найдавніші письмові відомості про килими X ст. зберегли подорожні записки іноземних мандрівників, літописи, давньоруські билини, історичні пісні, колядки тощо.

Література

1. Килими та килимові вироби. Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 112 с.
2. Полікарпов І. С., Стефанюк Є. М., Тимченко О. О. Вироби народних промислів України. — Львів: Видавництво ЛКА, 2003. — 306 с.
3. Наумко В. І. та ін. Культура і побут населення України. — К: Либідь, 1991.—596с.
4. Мистецтво України: енциклопедія. — Т.1. — К., 1995.— С. 227.